

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Cel 3 projektu rozporządzenia dotyczącego Planów Strategicznych WPR 2021-2027:

„Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości”

Analiza SWOT

Warszawa, 28 października 2019 r.

PLAN PREZENTACJI

- 1. Wprowadzenie**
- 2. Założenia analizy SWOT**
- 3. Aktualna sytuacja obszaru objętego celem 3 – charakterystyka łańcucha wartości**
- 4. Opis poszczególnych składowych macierzy analizy SWOT – CEL 3**
- 5. Ocena dokonana w ramach analizy SWOT – CEL 3**
- 6. Potrzeby i działania wynikające z analizy SWOT – CEL 3**
- 7. Podsumowanie i dyskusja**

CEL SZCZEGÓŁOWY

Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości

Art. 6 ust. 1 lit. c projektu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego przepisy dotyczące wsparcia na podstawie planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (...)

Założenia analizy SWOT wskazane w projekcie rozporządzenia dotyczącego planów strategicznych WPR na lata 2021-2027

1. W oparciu o **analizę SWOT** i ocenę potrzeb, w planach strategicznych WPR państwa członkowskie określają strategię interwencji, wyznaczając w niej ilościowe cele końcowe i cele pośrednie, prowadzące do realizacji celów szczegółowych,;
2. Analiza SWOT jest załącznikiem do Krajowego Planu Strategicznego WPR;
3. Analiza SWOT opiera się na aktualnej sytuacji obszaru objętego planem strategicznym WPR i dla każdego celu szczegółowego (poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości)
4. **obejmuje przekrojowy opis ogólnej aktualnej sytuacji obszaru objętego planem strategicznym WPR oparty o wspólne wskaźniki kontekstu oraz inne aktualne informacje jakościowe i ilościowe, takie jak: badania, poprzednie sprawozdania z ewaluacji, analizy sektorowe, wnioski wyciągnięte z wcześniejszych doświadczeń (art. 103 ust. 2 proj. rozporządzenia)**

Założenia analizy SWOT wskazane w projekcie rozporządzenia dotyczącego planów strategicznych WPR na lata 2021-2027

W odniesieniu do realizacji każdego celu ogólnego i szczegółowego analiza SWOT powinna w szczególności uwydatniać:

- a) mocne strony wskazane w planie strategicznym WPR obszaru;
- b) słabe strony wskazane w planie strategicznym WPR obszaru;
- c) szanse wskazane w planie strategicznym WPR obszaru;
- d) zagrożenia wskazane w planie strategicznym WPR obszaru;
- e) w stosownych przypadkach analizę aspektów terytorialnych, z naciskiem na obszary objęte ukierunkowanymi interwencjami;
- f) w stosownych przypadkach analizę aspektów sektorowych, zwłaszcza odnośnie do sektorów objętych ukierunkowanymi interwencjami lub programami sektorowymi.

Aktualna sytuacja obszaru objętego celem 3 – charakterystyka łańcucha wartości (cz. 1)

Łańcuchy wartości – charakterystyka

- Łańcuchy wartości (*value chains*) koncentrujące się na procesie tworzenia produktu/usługi oraz dostarczaniu ich do końcowego odbiorcy, czy łańcuchy dostaw (*supply chains*) ilustrujące kolejne etapy w procesie dostarczania produktu/usługi dla konsumenta, stają się coraz bardziej złożone oraz dynamiczne. Dotyczy to także agrobiznesu w tym rolnictwa.
- To co z punktu widzenia rolnictwa, jak i pojedynczego polskiego rolnika jest natomiast najważniejsze, to ich niska siła ekonomiczna oraz w efekcie zdolność do kreowania korzystnych warunków działania takich łańcuchów. (Jest to generalnie konsekwencją niskiego poziomu koncentracji w polskim rolnictwie w tym ogniwie łańcuchów wartości w stosunku do pozostałych ogniw. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w Polsce wynosi 10,8 ha UR (2018), podczas gdy w UE–28 jest to prawie 17,0 ha UR, a w wielu krajach zwłaszcza UE–15 powyżej 40 ha UR (Wielka Brytania, Dania, Francja)).

Aktualna sytuacja obszaru objętego celem 3 – charakterystyka łańcucha wartości (cz. 2)

Łańcuchy wartości – charakterystyka

- Najwyższy poziom koncentracji agrobiznesu dotyczy takich ogniw jak przetwórstwo żywności oraz dystrybucja żywności (handel). W efekcie dla łańcuchów wartości, a zwłaszcza globalnych łańcuchów wartości (global value chains), które są charakterystyczne dla ery globalizacji, typowe są stosunki dominacji a nie współpracy. Oznacza to między innymi transfer wartości dodanej od ogniw o niższym poziomie koncentracji do ogniw o wyższym poziomie koncentracji. Innymi słowy w przypadku agrobiznesu transfer ten dokonuje się od rolnictwa do przetwórstwa i dystrybucji. Prowadzi to do przejmowania wartości dodanej w rolnictwie przez ogniwa następujące w łańcuchu wartości po rolnictwie tj. przez przetwórstwo i dystrybucję (handel).
- Cechą charakterystyczną organizacji polskiego rynku rolnego jest niski poziom kooperacji pomiędzy rolnikami. Jest to konsekwencja negatywnych doświadczeń okresu lat 1945-1989 oraz wymuszanej metodami administracyjnymi współpracy oraz nakłaniania do tzw. form uspołecznionych.

Aktualna sytuacja obszaru objętego celem 3 – charakterystyka łańcucha wartości (cz. 3)

Łańcuchy wartości – charakterystyka

Przedstawiając powyższe, należy wskazać na występowanie w Polsce dwóch niekorzystnych zjawisk związanych z łańcuchem wartości:

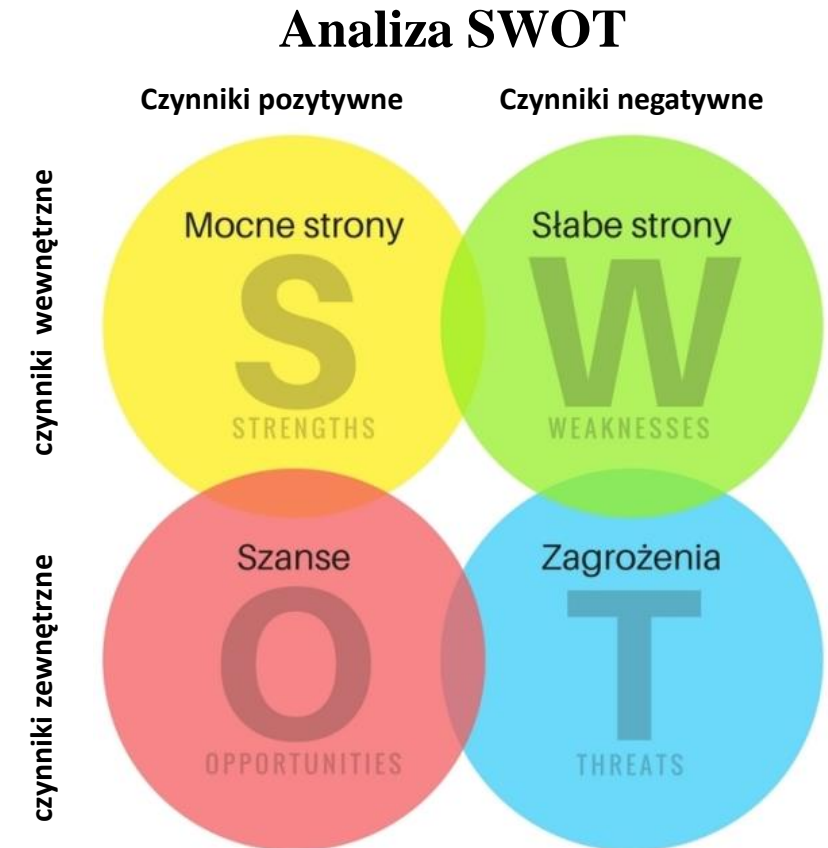
1. wysokie rozproszenie strukturalne polskiego rolnictwa przejawiające się niskim potencjałem rynkowym pojedynczego gospodarstwa rolnego, oraz
2. wysoka niechęć do współpracy, która to pozwoliłaby przynajmniej częściowo przeciwdziałać temu rozdrobnieniu.

Na problemy te musi odpowiedzieć polityka rolna w ramach opracowywanego Planu Strategicznego WPR na lata 2021-2027.

Opis analizy SWOT – CEL 3

CEL 3 - Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości

1. Macierz SWOT;
2. Uwarunkowania makroekonomiczne;
3. Mocne strony, Słabe strony, Szanse, Zagrożenia;
4. Cele operacyjne realizowane w ramach celu szczegółowego 3
5. Ocena – zbadanie zależności występujących pomiędzy mocnymi i słabymi stronami a szansami i zagrożeniami, wskazanie możliwych interwencji/działań;
6. Potrzeby i działania wynikające z analizy SWOT

Przedmiotowa analiza SWOT opracowana została przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej IERiGŻ-PIB w Warszawie

Macierz analizy SWOT– CEL 3

1. Mocne Strony

- Duża ilość gospodarstw rolnych chcących rozwijać swoją produkcję;
- Stosunkowo wysoka jakość produktów rolnych;
- Wysoki potencjał biomasy rolnej;
- Wyższy udział polskiego rolnictwa w wartości dodanej, niż przeciętnie w UE-28.

Macierz analizy SWOT– CEL 3

Mocne Strony dla sektora przetworzonych owoców i warzyw

- Relatywnie niskie koszty produkcji;
- Silna pozycja Polski w światowym eksporcie soków zagęszczonych i mrożonek owocowych i warzywnych;
- Wysoki poziom technologii produkcji w większości zakładów przetwórczych;
- Duża skala stosowania systemów zarządzania jakością, w tym systemów dobrowolnych;
- Duże umiejętności i poziom wiedzy kadry menadżerskiej;
- Silny system powiązań z dostawcami warzyw do przetwórstwa;
- Rozbudowane moce przetwórcze w większości kierunkach produkcji;
- Dostosowanie produktów do preferencji smakowych odbiorców.

Macierz analizy SWOT– CEL 3

2. Słabe Strony

- Wysokie rozdrobienie agrarne rolnictwa;
- Niski poziom potencjału i zasobów gospodarstw;
- Przewaga wśród uczestników łańcucha żywnościowego, relacji opartych na dominacji, a nie współdziałaniu;
- Niski poziom rynkowego zorganizowania rolników (np. poprzez organizacje producentów rolnych, spółdzielnie);
- Mała liczebność oraz niska siła przetargowa branżowych (sektorowych) organizacji rolniczych;
- Niski stopień wykorzystania rynków zorganizowanych, w tym rynków hurtowych i giełd towarowych, elektronicznych platform sprzedażowych i rynków terminowych;
- Niski poziom uczestnictwa producentów rolnych w sprzedaży swoich produktów w ramach krótkich łańcuchów żywnościowych;
- Niski poziom wykorzystania biomasy rolnej w łańcuchu wartości;

Macierz analizy SWOT– CEL 3

Słabe strony dla sektora przetworzonych owoców i warzyw

- Słaba konsolidacja firm przetwórczych o relatywnie małej skali produkcji;
- Słaby system powiązań z dostawcami owoców do przetwórstwa (duża rola pośredników);
- Postawy konkurencyjne producentów przetworów owocowych i warzywnych;
- Dominacja w eksporcie produktów o niższym stopniu przetworzenia;
- Stabilne spożycie przetworów owocowych i warzywnych (poza mrożonymi warzywami i sokami NFC);
- Słaby rozwój zorganizowanych form handlu.

Macierz analizy SWOT– CEL 3

3. Szanse

- Rozwój zorganizowanych form handlu regionalnego i ponadregionalnego;
- Wzrost zainteresowania ze strony rolników alternatywnymi łańcuchami dostaw (np. sprzedaż bezpośrednia, RHD, MOL, rynki hurtowe, lokalne targowiska, itd.);
- Rozwój nowych łańcuchów wartości opartych o wykorzystanie potencjału biomasy rolnej do tworzenia dodatkowej wartości dla rolników;
- Wzrost znaczenia regulacji unijnych (Dyrektywa 2019/633 w sprawie nieuczciwych praktyk handlowych w relacjach między przedsiębiorcami w łańcuchu dostaw produktów rolnych i spożywczych);
- Wzrost znaczenia regulacji krajowych (Ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwemu wykorzystywaniu przewagi kontraktowej w obrocie produktami rolnymi i spożywczymi);
- Regulowanie stosunków umownych;
- Wzrost znaczenia krótkich/lokalnych łańcuchów dostaw;
- Poprawa dostępu do wiedzy oraz informacji rynkowej (w tym odnośnie do cen, warunków sprzedaży, produktów itd.);
- Wzrost znaczenia inicjatyw partnerskich np. Supply Chain Initiative (SCI);
- Wzrost znaczenia narzędzi ICT w skracaniu łańcucha dostaw żywności;
- Zagospodarowanie biomasy rolnej w cyklu zamkniętym.

Macierz analizy SWOT– CEL 3

Szanse dla sektora przetworzonych owoców i warzyw

- Postęp technologiczny w zakładach przetwórczych;
- Zwiększająca się dywersyfikacja rynków zbytu, głównie podstaw polskiego eksportu, tj. soków zagęszczonych i mrożonek;
- Brak tendencji wzrostowej produkcji większości przetworów w krajach odbiorcach (głównie zagęszczonego soku jabłkowego);
- Duży zakres wykorzystania przez małe i średnie przedsiębiorstwa wsparcia z funduszy ze środków PROW;
- Rosnąca świadomość producentów owoców w zakresie korzyści płynących ze ścisłej współpracy z przetwórstwem (poparte działaniami w tym zakresie administracji rządowej);
- Rozwój nowoczesnych form handlu zorganizowanego.

Macierz analizy SWOT– CEL 3

4. Zagrożenia

- Postępujący proces globalizacji łańcucha żywnościowego;
- Wzrost skali nieuczciwych praktyk handlowych;
- Dominująca pozycja handlu detalicznego;
- Rosnąca konkurencyjność rynków krajów trzecich, czemu sprzyja liberalizacja handlu międzynarodowego.

Macierz analizy SWOT– CEL 3

Zagrożenia dla sektora przetworzonych owoców i warzyw

- Utrzymanie rosyjskiego embarga obejmującego owoce i warzywa mrożone i suszone;
- Rozwój produkcji półprzetworów w krajach o niższych niż w Polsce kosztach produkcji (Ukraina, Mołdawia, Indie);
- Możliwość wzrostu kosztów w wyniku zwiększenia cen owoców i warzyw, ale też kosztów poza surowcowych (energia, opłata pracy);
- Rosnąca konsumpcja w wielu krajach soków NFC, powodująca obniżanie zapotrzebowania na soki zagęszczone;
- Obawa przeniesienia części mocy przetwórczych firm zagranicznych do innych krajów;
- Rosnące ceny środków produkcji w rolnictwie (np. środki ochrony roślin, koszty pracy) oraz koszty przetwórstwa.

Ocena analizy SWOT– CEL 3

Ocena – zbadanie zależności występujących pomiędzy mocnymi i słabymi stronami a szansami i zagrożeniami, wskazanie możliwych interwencji/działań.

- ✓ Słaba pozycja polskich rolników w łańcuchu wartości sektora żywnościowego nie jest wyjątkiem wśród krajów UE. Jest także typowa dla współczesnego etapu rozwoju gospodarki światowej. Poprawa tej sytuacji jest możliwa w drodze wzrostu siły przetargowej rolników. Możliwość taką daje postępująca koncentracja potencjału produkcyjnego w rolnictwie, jak i wzrost zakresu współpracy samych rolników oraz korzystanie ze zorganizowanych form handlu.
- ✓ Przetwórstwo owoców i warzyw generuje odpady na poziomie 3 mln ton, z czego odzyskowi poddaje się nieco ponad 300 tys. ton, czyli ok 1/10. Największy udział w generowanych odpadach stanowią wytloki. Przy produkcji soków, wydajność odpadów to 15-20% masy surowca. Odpady zawierają potencjalnie cenne substancje, ale ich obecne wykorzystanie jest na niewielkim poziomie. Racjonalne ich wykorzystanie przez rolników stwarza alternatywne źródła dla żywności wysokiej jakości, zrównoważonej, bogatej w składniki odżywcze.
- ✓ Jednym z podstawowych źródeł biomasy jest produkcja rolnicza, która jest wykorzystywana w pierwszej kolejności do celów żywnościowych. Zgodnie z danymi GUS, w 2017 r. powierzchnia użytków rolnych w Polsce wynosiła 14620 tys. ha (czyli ok 47 % powierzchni kraju), co przekłada się na znaczący potencjał rozwoju biogospodarki na bazie tego źródła biomasy. Obecnie, poza produkcją żywności, biomasę najczęściej wykorzystuje się w Polsce do celów energetycznych. Kluczowe jest, aby biomasa była jak najdłużej utrzymywana w obiegu gospodarczym, a jej wartość była maksymalizowana a działania koncentrowane w zakresie tworzenia lokalnych łańcuchów wartości.

Potrzeby i działania wynikające z analizy SWOT– CEL 3

- 1. Stymulowanie wspólnych działań rolników w ramach różnych form współpracy i kooperacji;**
- 2. Wspieranie alternatywnych łańcuchów wartości, w tym krótkich łańcuchów żywnościowych;**
- 3. Poprawa współpracy w ramach łańcucha wartości w tym poprzez angażowanie się producentów rolnych w segment przetwórstwa produktów rolnych;**
- 4. Wspieranie rozwoju zorganizowanych form handlu regionalnego i ponadregionalnego;**
- 5. Doradztwo, coaching, współpraca z liderami środowisk naukowo-biznesowych.**

Potrzeby i działania wynikające z analizy SWOT– CEL 3

Sektor przetworzonych owoców i warzyw

Na podstawie wyników analizy sektora przetworów owocowych i warzywnych oceniono, że potrzeby działań interwencyjnych sprowadzają się do wsparcia:

- inwestycji w innowacyjne maszyny do przetwórstwa owoców i warzyw,
- budowy nowoczesnych pomieszczeń do przyjmowania surowca, przechowywania przetworów oraz zakupu odpowiadających współczesnym wymogom środków transportu,
- zakupu i instalacji systemów teleinformatycznych, oprogramowania komputerowego, pozwalających na efektywne planowanie produkcji i dostęp do informacji rynkowej,
- rozwoju zrównoważonej technologii produkcji, w tym niezagrażającej środowisku utylizacji produktów ubocznych,
- poprawy wartości handlowej i jakości produktów, w tym posiadających nazwę geograficzną i objętych krajowymi i europejskimi systemami jakości,
- promocji przetworów owocowych i warzywnych i wdrażania strategii marketingowych (uczestnictwo w targach i wystawach, wewnętrzne systemy kontroli jakości, urządzenia do ważenia, znakowania i etykietowania produktów),
- systemów racjonalnego i oszczędnego wykorzystania wody.

Rekomenduje się zatem wspomaganie działań inwestycyjnych mających na celu:

- modernizację produkcji i sprzedaży (na etapie skupu surowca, jego przetworzenia i magazynowania gotowych przetworów),
- ochronę środowiska naturalnego (zagospodarowanie odpadów),
- sprawny marketing wytwarzanych przetworów.

Istotne jest także wspieranie projektów przedkładanych do wsparcia przez grupy przetwórców. Może to wpłynąć na większą konsolidację firm małych i średnich.

Podsumowanie i dyskusja

Dziękuję za uwagę

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

28.10.2019 r.